

Роман КАРПЕНКО

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук,

Валерія ЖИЛЯК

студентка 4 курсу ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ПРАВО ЖІНКИ НА ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ

Цікавим є те, що, як право першого покоління, право на життя не може бути реалізоване поза зв'язком із соціально-економічними та колективними правами [1;2]. Право на життя таким чином наповнюється соціальним змістом, трансформується в право на гідне життя, реалізація якого належним чином повинна здійснюватися державою.

Право на життя через свою природу займає в системі інших прав основоположне системоутворююче місце. Гарантіями природних прав, серед них і права на життя, виступають певні законодавчі положення, які так само багато в чому визначаються економічними умовами, рівнем розвитку правосвідомості, ідеологічними пріоритетами, розсудом законодавця тощо.

По суті, право на життя є одним із невід'ємних прав людини. Без дотримання цього права всі інші права не мають цінності та корисності для людини [3, с. 78; 4, с. 584].

Проблематика права на аборт і редукцію ембріона перетворилася на ядро більш масштабної ідеологічної боротьби, що торкається таких інститутів, як сім'я, материнство і батьківство, та для багатьох стала лакмусовим папером для визначення демократичності й соціальної, гуманістичної спрямованості суспільства. Кожна зі сторін цього ідеологічного протистояння опирається на ті самі принципи, проте надає їм власного тлумачення. Інколи складно відповісти, що є гуманнішим: заборонити аборт чи дозволити його [5, с. 20].

К. Черевко вважає, що «початковим моментом людського життя необхідно вважати момент появи будь-якої частини тіла дитини з утроби матері під час пологів (або при кесаревому розтині), коли є об'єктивна можливість завдати шкоду тілу дитини» [6, с. 7]. Багато медиків, правників, філософів, віруючих людей категорично відкидають таке розуміння початку життя.

Водночас не можна підтримати точку зору, яка домінує в правничій літературі, коли плід не розглядається як особистість, і тому його кримінально-правова охорона неможлива. Він розглядається як частина тіла

жінки (матері), а його захист здійснюється в межах захисту вагітної жінки. Початок кримінально-правової охорони життя людини повинен бути перенесений на стадію виникнення (формування) плоду. Згідно з ч. 6 ст. 281 ЦК України штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує 12 тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки [7, с. 126]. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від 12 до 22 тижнів [8].

Ми підтримуємо позицію тих науковців, які визнають початком життя 14-й день після запліднення, а ембріон – дитиною. Це ж саме твердження ми знаходимо у рішенні Ради Європи з біоетики від 1996 р. [11]. Серед варіантів підходу до визначення точки відліку початку життя виділяють момент зачаття, різні періоди внутрішньоутробного розвитку та, власне, народження. Разом із тим, із релігійної точки зору, право на життя виникає від початку запліднення. За ст. 4 Хартії прав сім'ї від 22 жовтня 1983 р., аборт є прямим порушенням основного права людини на життя [12].

Правова легалізація абортів в Україні регулюється й Цивільним кодексом України [8; 15], Положенням про комісію Міністерства охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів із питань охорони здоров'я обласних, Київських та Севастопольських міських державних адміністрацій із визначення показань для проведення операції (процедури) штучного переривання небажаної вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів [16], Наказом Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення» [17].

Перелік підстав, за наявності яких можливе штучне переривання вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів, визначено Кабінетом Міністрів України [18]. Це підстави медичного і немедичного (соціального) характеру. Вказаний перелік виділено у зв'язку з тим, що з 12 тижня ембріон стає плодом. Плід – це внутрішньоутробний продукт зачаття, починаючи з повного 12-го тижня вагітності (з 84 доби від першого дня останнього нормального менструального циклу) до вигнання/вилучення з організму матері [6]. У зв'язку з цим кримінально-правова охорона життя повинна починатися з моменту утворення плоду, тобто з 12 тижня вагітності. Тоді у разі незаконного проведення абортів за вагітності понад 12 тижнів додатковим обов'язковим об'єктом стають відносини, що забезпечують безпеку майбутнього життя людини, а це відповідно підвищує суспільну небезпеку такого злочину.

Оскільки Україна як активний учасник глобалізаційних світових процесів формує доктрину в новому цивілізаційному вимірі, то видається актуальним дослідження штучного переривання вагітності з урахуванням правового досвіду зарубіжних країн. Таке запозичення ідеальної моделі, безумовно, позитивно вплине на процес побудови правової системи в Україні.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Мікуліна М.М. Право на життя як складова приватності фізичної особи. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Сер. Право. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013_1_25.pdf.
3. Слома В.М. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. 2012. № 1. С. 77–81.
4. Белей О.В., Дулепа В.П. Право на штучне переривання вагітності в аспекті статей 2 та 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 584–587.
5. Чечерський В.І. Співвідношення права на життя та права на репродуктивний вибір у разі штучного переривання вагітності. *Правова позиція*. № 1(60). 2020. С. 17–21.
6. Черевко К.О. Кримінально-правова характеристика незаконного проведення абортів : автореф. дисс канд. юрид. наук: спец. «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Харків, 2011. С. 20.
7. Павленко І.В. Незаконність як ознака злочину, відповідальність за який передбачена ст. 134 КК України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. Вип. 4. С. 125–129.
8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 16 жовтня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Громовчук М.В. Право на штучне переривання вагітності в аспекті права людини на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія Право. Вип. 47. Т. 1. С. 72–75.
10. Щирба М.Ю. Наукові дискусії щодо правового статусу ембріона людини. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 6. Том 1. С. 29–32.
11. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
12. Хартія прав сім'ї від 22 жовтня 1983 р. URL: <http://translate.google.com.ua/tra>.
13. Булеца С.Б. Момент виникнення правоздатності в цивільному праві України, Словаччині та Угорщині. С.Б. Булеца. *Науковий вісник УжНУ*. Серія Право. № 16. С. 92–95.
14. Федорошак І.М. Право на життя в контексті прав людини. Матеріали шостого національного конгресу з біоетики з міжнародною участю (27–30 вересня 2016 р.) Київ. С. 43.
15. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. *База даних «Законодавство України»*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page2>.
16. Положення про комісію Міністерства охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київських та Севастопольських міських державних адміністрацій з визначення показань для проведення операції (процедури) штучного переривання небажаної вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів від 24 травня 2013 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1101-13>.
17. Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 24 травня 2013 р. № 423. *База даних «Законодавство України»*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13>.
18. Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 144. *Офіційний вісник України* від 1 березня 2006 р. № 7, с. 114, ст. 357, код акту 35225/2006.